

ก่อนปิดเล่ม

หน้าที่บริสุทธ์

เชิดชัย อุดมพันธ์¹

เป็นธรรมดาที่บุคคลในสังคมย่อมดำรงสถานภาพใดสถานภาพหนึ่งเสมอ และโดยมากมักมีสถานภาพมากกว่าหนึ่งประการ เช่น แม่ สามี ภรรยา เจ้านาย เพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง ครู ศิษย์ ศาสตริก ฯลฯ สถานภาพเหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นมาพร้อมกับบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยเหตุนี้เมื่อดำรงตนอยู่ในสถานภาพใด ก็ย่อมมีหน้าที่ที่พึงกระทำให้เหมาะสมแก่สถานภาพนั้น ทุกชีวิตจึงต่างมีหน้าที่หรือกล่าวได้ว่า “หน้าที่คือชีวิต”

นับตั้งแต่เกิดแต่ละบุคคลย่อมได้รับสถานภาพหนึ่งจากสังคมที่ตนดำรงอยู่ในทันที เช่น สถานภาพทางเพศ ความเป็นเครือญาติ หรือชนชั้นซึ่งได้ตามบิดาหรือมารดา แต่สถานภาพก็ผันแปรไปตามปัจจัยของวัย เพศและความสามารถ ซึ่งปัจจัยประการสุดท้ายนี้จะเป็นสิ่งกำหนดสำคัญที่สุดดังมักพูดกันว่า “เลือกเกิดไม่ได้แต่เลือกที่จะเป็นได้” เช่น ลูกจ้างสามารถเปลี่ยนมาเป็นเจ้าของกิจการ หรือลูกชวานาสามารถเปลี่ยนมาเป็นรัฐมนตรี สถานภาพเช่นนี้จึงเป็นสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ขณะเดียวกันความสมบูรณ์ของหน้าที่ก็มักใช้เป็นที่วัดระดับความสามารถของบุคคลด้วย ดังนั้นหากบุคคลกระทำหน้าที่บริสุทธ์ก็ย่อมปรับเปลี่ยนสถานภาพใหม่ที่พึงประสงค์ในทางตรงกันข้ามหากพร่องในหน้าที่ก็อาจปรับเปลี่ยนสถานภาพอื่นที่ไม่พึงประสงค์ได้เช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าความเจริญหรือความเสื่อมของแต่ละบุคคลมิได้เกิดจากสถานภาพหรือชนิดของงาน แต่ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของเขานั้นเอง

หน้าที่ถูกกำหนดขึ้นจากความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม การรักษาหน้าที่จึงถือเสมือนได้รับผิดชอบต่อบุคคลอื่นหรือ

ส่วนรวมอีกฝ่ายหนึ่งด้วยเมื่อเป็นเช่นนี้การทำหน้าที่จึงต้องอาศัยความมีสติรู้ตัว ทั้งยังต้องมีความเพียร อดทนอดกลั้นต่อความยากลำบากไม่ย่อหย่อนหรือละทิ้งหน้าที่เพราะอาจส่งผลเสียหายต่อบุคคลอื่นที่สัมพันธ์กันเป็นวงกว้าง อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลซึ่งเป็นปुरुชนก็มิได้ถูกกำหนดโดยความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลชัดเจนและมีสติตามรู้เสมอไป ความโง่เขลา ความอิจฉาริษยา ความโลภ และโทสะมักจะเข้าครอบงำจิตใจทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวจึงอาจใช้อำนาจแห่งสถานภาพ และหน้าที่เอารัดเอาเปรียบ กดขี่ขูดรีด ทำร้ายประหัตประหารบุคคลอื่น บ้างก็อาศัยบทบาทหน้าที่อันซับซ้อนของตนสร้างอุบายอันแยบยลแสวงหาและช่วงชิงผลประโยชน์ทั้งทรัพย์สินเงินทอง ชื่อเสียง เกียรติยศ ให้แก่ตนเองและพวกพ้องได้อย่างไร้ความละอาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อแรงจูงใจแท้จริงของตนคือการขยายอำนาจอันยิ่งใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้เครือข่ายซึ่งโยงใยความสุขแห่งความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมย่อมถูกทำลายลงอย่างย่อยยับ

ข้อที่ควรเรียนรู้อย่างยิ่งก่อนที่iongคําพยพทุกส่วนของสังคมจะดิ่งจมสู่ก้นบึ้งแห่งความเสื่อม ก็คือ การไม่ละเลยหรือหลงลืมหน้าที่ที่แท้จริงซึ่งจะต้องกระทำเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม บุคคลพึงลดอัตตาและรู้จักรักษาหน้าที่ให้ดีกว่ารักษาหน้าทำเพื่อหน้าที่มิใช่ทำเพื่อหน้า ในขั้นที่เจริญขึ้นก็ควรหมั่นมีความตั้งมั่นในหน้าที่อย่างบริสุทธ์ไม่คิดหวังสิ่งใดตอบแทน หากเป็นได้เช่นนี้การกระทำหน้าที่ย่อมเท่ากับการปฏิบัติธรรม

อันเอื้อให้เกิดความสงบสุขในจิตใจ ไร้ทุกข์จากความโลภ ความโกรธและความหลง มีแต่ผลที่ยั่งยืนคือความสุขทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นทุกสถานภาพในสังคม

¹อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์